RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Första kammaren. Nr 33.

Tisdagen den 20 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 13 och 14 i denna månad.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel, som influtit genom försäljning av föråldrade handvapen m. m.;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av en extra föredragande inom sjöförsvarsdepartementet;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av fonden för krigsfartygs byggande till anskaffande av ångpannor i reserv för torpedbåtar m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en förrådsbyggnad i Boden;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av hyres- och arrendemedlen under femte huvudtiteln till bestridande av kostnader för förvärv av mark för Fårösunds kustposition;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av koldepån å flottans varv i Karlskrona;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg för vissa departementsskrivare hos arméförvaltningen;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt fältläkaren E. I. Boman;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skjutbana för Skaraborgs regemente;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande åt kronan av vissa jordområden för anläggande av en skjutbana för Alvsborgs regemente m. m.;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat förrådsutrymme vid Karlskrona och Vaxholms grenadjärregementen;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av kostnader för undersökning av tilltänkta förläggningsorter för vissa truppförband;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av särskildt rekryteringsbidrag för fyllande av 1914 års stater;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande i Boden av ett exercishus för artilleripjäser;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av en mariningenjörsstipendiat över stat;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av korvtillverkning vid flottans kokinrättning i Karlskrona;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till inköp av en del tomter i Karlskrona för beredande av möjlighet att framdeles utvidga flottans varvs område därstädes m. m.

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlämnande till lantförsvaret av viss del av förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 jämte Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län i och för användning till remontdepå m. m.; samt

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrade pensionsvillkor för viss personal, som i anledning av statens inköp av enskilda järnvägar övergått i statens järnvägars tjänst.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående ändringar i avlöningsreglementet för statens järnvägar m. m. samt i ämnet väckta motioner,

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgande av överstyrelsen för rikets allmänna läroverk till en överstyrelse för skolväsendet i riket jämte i ämnet väckta motioner,

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till bestridande av kostnader dels för viss materielanskaffning för marinen, dels för anskaffning av mobiliseringsförråd av stenkol för marinen, dels för penningbidrag åt värnpliktige och dels för fartygsexpeditioner och beredskapsåtgärder vid marinen jämte i dessa ämnen väckta motioner,

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i bestämmelserna om avlöning av lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter m. m.,

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av ett hospital å biskopsbostället Sundby nr 1 jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående rätt till pension för extra ordinarie tjänstemän samt verkstads- och förrådsarbetare vid statens järnvägar m. m., jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av vissa sockerlösningar m. m., dels ock en i ämnet väckt motion, samt

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:t proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stat för veterinärhögskolan m. m. jämte tre i ämnet väckta motioner,

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande å ordinarie stat av statens hydrografiska byrå m. m.,

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa delar av förra militiebostället Rinkaby nr 17 och 22 Kristianstads län, samt

nr 146, i anledning av väckt motion om anslag till lån åt lappar i Västerbottens och Norrbottens län för inköp av renar;

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en central anstalt för pensionsförsäkringsärenden, pensionsstyrelsen, och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnader för en allmän pensionsförsäkring, samt de med föranledande av nämnda proposition väckta motioner; ävensom

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 22, i anledning av en av herr Kronlund m. fl. inom Andra kammaren väckt motion, nr 236, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättring av konduktörernas vid statens järnvägar löne- och befordringsförhållanden.

Ang. behörighet till teologisk professur.

Herr statsrådet Berg som förklarat sig vilja denna dag besvara herr Bergqvists den 11 nästlidne månad framställda interpellation, angående behörighet till teologisk professur, erhöll nu på begäran ordet och yttrade:

Med kammarens tillstånd har herr biskop Bergqvist till mig framställt tre frågor.

Den första av dem lyder:

Har herr statsrådet lagt märke till, att teologisk professor, som ej är präst, icke är underkastad någon laga ansvarspåföljd för avvikelse i sin lärareverksamhet från den svenska kyrkans lära, under det att präst, som utbildats under sådan lärares ledning, kan ställas till ansvar för utspridande av lärosats, som är stridande mot samma kyrkas lära?

Det spörsmål, som här berörts, har icke undgått min uppmärksamhet.

För präst i svenska kyrkan gälla i det av interpellanten berörda hänseendet följande bestämmelser i lagen om straff för ämbetsbrott av präst och laga domstol i sådana mål den 8 mars 1889:

»Finnes präst offentligen förkunna eller annorledes utsprida lärosats, som är stridande mot svenska kyrkans lära; dömes till varning eller mistning av ämbetet på viss tid. Har han förut blivit straffad för sådan förbrytelse eller äro omständigheterna eljest synnerligen försvårande, må till avsättning dömas. — —

Avsättning innebär för präst förlust av prästämbetet och den särskilda tjänst han inom kyrkan innehar.

Mistning av ämbetet på viss tid innebär för präst, som därtill dömes, under den tid obehörighet att utöva prästämbetet samt förlust av de rättigheter och förmåner, som äro förenade med den tjänst, han inom kyrkan innehar. — —

Avfaller präst från svenska kyrkans lära; varde av domkapitlet skild från prästämbetet och den särskilda tjänst, han inom kyrkan innehar.»

Statskyrkopräst, som åtalas för att hava uttalat åsikter, vilka strida mot »svenska kyrkans lära», kan sålunda frändömas sitt prästämbete och den kyrkliga tjänst, vari han är anställd.

På teologisk professor, som ej är präst, har åberopade lag ingen tillämplighet. Han synes i fråga om sitt förhållande till svenska kyrkans lära vara underkastad allenast de bestämmelser, som gälla svenska medborgare i allmänhet. Dessa äro följande:

Enligt tryckfrihetsförordningens § 3 skola i fråga om offentliggjord skrift såsom missbruk av tryckfriheten anses:

»1:o. Hädelse emot Gud eller gäckeri av Guds ord eller sakramenten; brottet straffes efter allmän lag, och skriften konfiskeras.

2:o. Förnekelse av en Gud och ett liv efter detta eller av den rena evangeliska läran; förbrytaren skall straffas med böter från och med trettiotre riksdaler sexton skillingar till och med trehundratrettiotre riksdaler sexton skillingar eller fängelse från och med två månader till och med ett år och skriften konfiskeras.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

3:o. Gäckeri av den allmänna gudstjänsten; förbrytelsen skall umgällas efter allmän lag och skriften konfiskeras.»

I 7 kap. strafflagen, om religionsbrott, stadgas fängelse eller böter som straff för den, »som genom att häda Gud eller genom att lasta eller gäcka Guds heliga ord eller sakramenten åstadkommer allmän förargelse», samt böter eller fängelse för den, som gör »gäckeri av gudstjänsten, så att allmän förargelse därav kommer».

I kungl. förordningen den 11 december 1868 angående särskilda sammankomster för andaktsövning föreskrives, dels att om någon, som ej är präst eller enligt kyrkolagen berättigad att offentligen predika, vid dylik sammankomst uppträder såsom lärare med andliga föredrag, »som anses leda till söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den allmänna gudstjänsten eller eljest till undergrävande av religionens helgd», det må ankomma på kyrkorådet »att honom förbjuda att i berörda egenskap inom församlingen vidare uppträda», dels ock att den, som underlåter att ställa sig till efterrättelse kyrkoråds förbud mot utövande av lärareverksamhet, skall straffas med böter.

I kungl. förordningen den 16 november 1869 angående ansvar för den, som söker förmå annan till avfall från den evangeliskt luterska läran, stadgas böter eller fängelse för den, som söker »genom bedrägliga medel, hotelser eller löften om timliga fördelar förmå annan till avfall från den evangeliskt luterska läran», samt för den, vilken av föräldrar eller målsman fått sig anförtrott att uppfostra eller undervisa barn, som tillhöra svenska kyrkan, men »söker under utövningen av sådant uppdrag bibringa barnet annan tro än den, som med den evangeliskt luterska läran överensstämmer», varjämte i samma förordning föreskrives bötesstraff för den, »som till deltagande i främmande trosbekännares andaktsövning nödgar eller lockar den, som minderårig är eller under hans lydnad står och till svenska kyrkan hörer.»

I sammanhang härmed torde ock böra nämnas,

att det enligt kyrkostämmoförordningens § 22 tillkommer kyrkoråd »att i avseende på vad till religionens och sedernas vård hör vaka över efterlevnaden av därom gällande författningar» samt »att vaka däröver att spridande av vilseförande läror må, såvitt möjligt är, förekommas samt kyrklig tvedräkt och söndring förhindras», men

att enligt samma förordnings § 28 kyrkoråd må i frågor,

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

som röra religionens och sedernas helgd, ej annorledes än genom allvarliga föreställningar och varningar söka förmå den felande till bättring samt endast för det fall, att den felande icke härigenom låter sig rätta, äger att efter sakens beskaffenhet vidtaga den ytterligare åtgärd, som med lag och författningar överensstämmer.

Med sistnämnda hänvisning torde avses inskridande med förbud eller anmälan till åtal enligt de båda nyss anförda kungl. förordningarna den 11 december 1868 och den 16 november 1869.

Att i § 155 av gällande universitetsstatuter samt i 25 kap. strafflagen skulle kunna anses ligga någon garanti av det slag, som interpellanten avsett, synes knappast antagligt.

Den andra till mig riktade frågan lyder:

Anser herr statsrådet, att regeringsformens § 28 innebär någon garanti för att ingen kan utnämnas till teologisk professur, som visat sig ej principiellt stå på den evangelisk luterska bekännelsens grund?

Jag tager för givet, att avsikten med framställandet av denna fråga ej kunnat vara att framkalla något prejudicerande uttalande från min sida i ett mångomskrivet akademiskt befordringsärende, som man förmodat, att Kungl. Maj:t längre fram under detta år skulle få att pröva. Frågans formulering tyder icke på någon dylik avsikt. För dess besvarande kan sålunda ej krävas att bilda sig en uppfattning om huruvida en viss person vid en viss tidpunkt uppfyller eller icke uppfyller ett visst grundlagsbud; uppgiften måste tvärtom bliva att i allmänhet, utan avseende på något givet konkret specialfall, söka utreda, vad detta grundlagsbud i och för sig innebär, d. v. s. att söka lösa en teoretisktkyrkorättslig fråga.

I den av interpellanten åberopade § 28 regeringsformen förekommer som bekant ett så lydande stadgande: »Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, varmed är förenat åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran». Härav framgår, att det vid föreliggande spörsmåls besvarande är två saker, som måste klargöras: 1) vad som menas med »den rena evangeliska läran», 2) vad som menas med att »bekänna» denna lära.

I båda avseendena hava inom fackmannakretsar olika meningar gjort sig gällande.

Bland våra rättslärda och våra kyrkohistorici torde allmänna uppfattningen sedan lång tid tillbaka hava varit, att den enda rättsligt giltiga definitionen på begreppet »den rena evangeliska läran» lämnas av regeringsformens § 2, vilken stadgar, att konung alltid skall vara av den rena evangeliska läran, »sådan som den uti den oförändrade augsburgska bekännelsen samt Upp-

sala mötes beslut av år 1593 antagen och förklarad är». Å andra sidan har det bland en stor del av vår statskyrkas prästerskap varit en lika allmän åsikt, att den fullständiga definitionen på samma lära vore att finna i kap. 1 § 1 av 1686 års kyrkolag, där det heter: »Uti wårt Konungarijke och des underliggande Länder, skola alle bekänna sig, endast och allena, til then Christelige Lära och Troo, som är grundad uti Guds heliga Ord, thet Gamla och Nya Testamentets Prophetiske och Apostoliske Skrifter, och författad uti the tre Hufvud-Symbolis, Apostolico, Nicæno och Athanasiano, jemväl uti then oförändrade Augzburgiske Bekännelsen, af år 1530, vedertagen i Upsala Concilio, 1593, samt uti hela, så kallade, Libro Concordiæ förklarad».

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.

För att undanröja den oklarhet, som genom befintligheten af dessa båda skiljaktiga stadganden förelegat, hava statsmakterna sökt förmå kyrkomötet att ändra kyrkolagens beskrivning på den rena evangeliska läran till överenstämmelse med regeringsformens. Senaste förslaget i sådant syfte förelades kyrkomötet år 1893. Den 30 september nämnda år uppstod härom inom kyrkomötet en långvarig debatt, som tydligt visade, att både bland präster och lekmän funnos synnerligen delade meningar såväl rörande omfattningen av den lära, vid vilken kyrkans medlemmar skulle anses bundna, som ock med avseende å graden och arten av den bundenhet, som borde av dem fordras.

Å ena sidan ville man i överenstämmelse med regeringsformen erkänna såsom bekännelseskrifter endast den oförändrade augsburgska bekännelsen och Uppsala mötes beslut. Å andra sidan fordrade man, under åberopande av kyrkolagen, anslutning även till augsburgska bekännelsens apologi, de schmalkaldiska artiklarna och de båda luterska katekeserna samt den s. k. konkordieformeln.

Det var emellertid ej blott om läronormens *omfattning*, som oenighet rådde. Av ännu större räckvidd voro utan tvivel de olika åsikter, som framträdde i fråga om den *stränghet* och *fullständighet*, varmed bekännelsen enligt den fastställda normen borde utkrävas, framför allt av prästerskapet. Sålunda förfäktades av flera talare den åskådningen, att om man begränsade antalet bekännelseskrifter till de i regeringsformen uppräknade, skulle man i fråga om dem kunna kräva överenstämmelse med läran i alla stycken, ej blott med dess »väsentliga innehåll» eller principiella »kärna» utan även med dess enskildheter, ja t. o. m. dess »bokstavliga gestaltning». Skulle bekännelsen åter erhålla ett så vidsträckt omfång, som kyrkolagen antydde, bleve det — menade man — alldeles nödvändigt att göra en åtskillnad mellan det »principiella» och det »icke principiella», det »centrala» och det »periferiska» samt att lämna en noggrann och otvetydig förklaring på vad med alla dessa uttryck rätteligen skulle vara att förstå. Från motsatta hållet betonades med skärpa, framför

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

allt av biskop Billing, att bekännelseskrifternas antal och vidlyftighet icke kunde hava något inflytande på deras förbindande kraft; den formellt-juridiska uppfattningen av prästens ställning till bekännelseskrifterna hade aldrig varit den luterska kyrkans; vare sig dessa skrifter vore få och korta eller många och utförliga, vore det i alla händelser nödvändigt att göra en skillnad mellan kärna och form, mellan anda och bokstav; svenska kyrkans präster vore därför lika litet bundna vid bokstaven i augsburgska bekännelsen som vid bokstaven i konkordieformeln, och om i den senare funnes åtskilligt, som ej överenstämde med nutida trosmedvetande, så kunde detsamma sägas även om den förra o. s. v.

Mellan de skilda meningar rörande innebörden av uttrycket »den rena evangeliska läran», som vid 1893 års kyrkomöte sålunda sökte göra sig gällande, kunde vid det tillfället ingen uppgörelse vinnas. Lika litet kunde en sådan komma till stånd, då år 1910 frågan om bekännelsenormens omfång och om prästerskapets juridiska bundenhet vid densamma ånyo vara föremål för kyrkomötets omprövning. Den gamla obestämdheten har blivit kvarstående oförminskad, ja, i visst avseende till och med ökats, sedan prästlöftet år 1904 erhållit formen av en förklaring, att prästkandidaten vill »efter bästa förstånd och samvete rent och klart förkunna Guds ord så som det är oss givet i den heliga skrift och såsom vår kyrkas bekännelseskrifter därom vittna» — en formulering, som varken sammanfaller med regeringsformens § 2 eller kyrkolagens kap. 1 § 1 och som själv blivit föremål för mycket olika tolkningar.

Vad ordet »bekänna» angår, yttrar interpellanten, att det synes honom böra betyda: »i sin övertygelse omfatta», vilket uttalande ju ock är helt naturligt. Att interpellanten emellertid själv här hyst en viss tvekan torde framgå av det använda uttrycket »synes böra». I själva verket förhåller det sig så, att ordet mycket allmänt ansetts i juridiskt språk icke kunna äga ifrågavarande betydelse. Särskilt kraftigt framhölls detta under en enkom häråt ägnad debatt i Första kammaren den 28 maj 1910. Kammaren hade då att behandla frågan om den garanti i renlärighetshänseende, som med avseende å kristendomsundervisningen i folkskolan kunde anses ligga i ordet »bekänna». Därvid sökte en av kammarens ledamöter, rektor Hernlund, hävda den uppfattningen, att en dylik garanti vore vunnen, i fall man satte såsom villkor för inträde i folkskoleseminarium, att den inträdessökande skulle »bekänna den rena evangeliska läran». I denna sin uppfattning kom han emellertid att stå fullständigt ensam. Samtliga övriga talare framhöllo, att ordet »bekänna» visserligen teoretiskt taget vore liktydigt med att »i sin övertygelse omfatta» och sålunda, kyrkligt-religiöst sett, borde anses moraliskt förpliktande, men att detsamma i egenskap av yttre

juridisk garanti dock vore av ganska ringa värde. Önskade man en verklig garanti, så borde man föreskriva, att inträdessökanden skulle vara döpt medlem av kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning förklarad berättigad till konfirmation och nattvardsgång. Förpliktelsen att »bekänna den rena evangeliska läran» gåve däremot ingen säkerhet; den komme, förklarade man, i verkligheten blott att betyda att vara skriven inom kyrkan; d. v. s. detsamma, som Andra kammaren velat sätta som villkor för inträde i folkskoleseminarium; det enda, som den därutöver möjligen skulle kunna anses innebära, vore, att vederbörande ej finge bevisligen förneka eller bekämpa kyrkans lära.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Med största bestämdhet hävdades nu sist anförda uppfattning av kammarens dåvarande vice talman, biskop Billing. Han yttrade beträffande förhållandet mellan de båda ifrågasatta villkoren:

»Nu har här av herr Hernlund föreslagits, att i stället skulle fordras, att vederbörande skulle bekänna sig till den rena evangeliska läran. Den bestämmelsen är naturligtvis, kyrkligt-religiöst sett, mycket fullständig, såvitt man hade yttre bevis för att han verkligen bekänner den rena evangeliska läran. Men i tillämpningen blir sådan bestämmelse precis densamma som den, att han är kyrkskriven i svensk lutersk församling, ty i och med det att han är kyrkskriven i svensk församling, är han juridiskt att anse såsom bekännare av den rena evangeliska läran, och den, som på något sätt bestrider detta, skall hava bevisningsskyldigheten. Således anser jag för min del, att den av herr Hernlund föreslagna ändringen i realiteten och tillämpningen icke kommer att innebära någon som helst skillnad mot vad Andra kammaren beslutat — jag menar i praxis, om den än naturligtvis teoretiskt innehåller sådan skillnad.

Helt visst är det icke någon som helst strid mellan herr Hernlunds och min uppfattning om vad som är önskvärt och icke heller om sättet att besvara frågan: vad vill det säga att bekänna den rena evangeliska läran, om det verkligen skall vara en bekännelse. Men om det står i en lag såsom villkor för inträde i seminarium, att man skall bekänna den rena evangeliska läran, kan det i den praktiska tillämpningen icke få någon annan betydelse, än att den, som visar sig vara medlem av den svenska kyrkan, måtte anses bekänna den rena evangeliska läran, tills det blir ådagalagt av någon annan, att han icke det gör. Och således i praxis kommer det enligt min uppfattning alldeles bestämt bli samma resultat, om villkoret blir att vara medlem av svenska kyrkan eller att bekänna den rena evangeliska läran.»

Samma uppfattning som biskop Billing år 1910 sålunda hävdade har han upprepat i en skriftlig förklaring, som han på

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

därom gjord anmodan meddelat i Svensk Kyrkotidning nr 41 år 1912. Han yttrar där:

»Jag anser, att numera i tillämpningen vid juridisk praxis och således eventuell rättegång skulle åt orden »bekänna den rena evangeliska läran» ej komme att givas annan betydelse än åt uttrycket 'medlem av svenska kyrkan', såvida icke ådagalagts, att medlem av svenska kyrkan bevisligen icke bekände den rena evangeliska läran. Juridiskt sett kan därför ej av någon krävas, att han skall visa sig bekänna sagda lära annorledes än genom bevis om, att han är medlem av svenska kyrkan, och lagen tillstädjer icke någon inkvisition av hans subjektiva uppfattning. I händelse av rättegång måste därför bevisningsskyldigheten åligga icke den anklagade utan den som åklagar någon för att icke bekänna den rena evangeliska läran. Därför ansåg och anser jag ej villkoret 'bekänna etc.' innebära någon egentlig och allra minst tillräcklig *lag*garanti för att en kristendomslärare skall vara antaglig som sådan.

Härmed vill jag ej neka», fortsatte talaren, »att jag anser det böra innebära någon moralisk garanti. — — — Jag överlämnar åt vederbörandes samvete att besvara frågan, huru de kunna vilja bli kristendomslärare detta oaktat, då de veta med sig hava bestämt kommit bort ej blott från kyrklig teologi utan även från kyrkans bekännelse. Jag anser mig ej böra inlåta mig på undersökning av frågan, huruvida och under vilken förutsättning den moraliska garantien skulle kunna bli också en juridisk, eller av spörsmålet, huru det skulle ådagaläggas, att någon, ehuru han är medlem av svenska kyrkan, dock så litet motsvarar kravet 'bekänna den rena evangeliska läran', att han på grund därav skulle kunna genom laga dom frånkännas kompetens till kristendomslärare i svenskt läroverk, från det lägsta till det högsta. Att en möjlighet till ett sådant ådagaläggande måste finnas och finns synes mig vara oförnekligt.»

Ett par deltagare i debatten gingo ännu längre än biskop Billing i underkännandet av den garanti, som vore att söka i ordet »bekänna». Det yttre beviset för effektiv samhörighet med kyrkan kunde — framhöllo de — ej ligga blott i en teoretisk bekännelse; den måste bestå uti personligt deltagande i kyrkans kulthandlingar, framför allt i nattvarden. Dessa talare yrkade därför, att kravet på nattvardsbegående skulle bibehållas såsom inträdesvillkor vid folkskoleseminarierna; först däruti hade man, menade de, ett fullgiltigt bevis på, att inträdessökandena i verklig mening »bekände» vår kyrkas lära.

Med det anförda har jag naturligtvis icke gjort anspråk på att hava givit något bidrag till utredandet av den kyrkorättsliga frågan om rätta innebörden av uttrycket »bekänna den rena evangeliska läran». Jag har endast genom ett par närliggande konkreta exempel från debatter inom kyrkomötet och Första

kammaren velat erinra om de stridiga meningar härutinnan, som bland fackmän hysas, samt om den ovisshet, vari hela frågan allt hittilldags blivit lämnad.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Under sådana omständigheter och då jag delar den meningen, att svensk lag svårligen torde tillstädja någon inkvisition beträffande personers subjektiva uppfattning, måste jag anse det osannolikt, att i § 28 regeringsformen skulle kunna inläggas någon preventiv garanti av det slag, som interpellanten i sin andra fråga synes hava avsett. Uppenbart är däremot, att om en persom blivit i laga ordning överbevisad om avvikelser från den rena evangeliska läran samt icke återkallat dessa, han ej kan anses till teologisk professur behörig.

Interpellantens tredje och sista fråga är följande:

Har herr statsrådet, särskilt för det fall, att närmast föregående fråga skulle besvaras nekande, övervägt vidtagande av någon åtgärd i syfte att de teologiska lärostolarna må tillförsäkras innehavare, som till sin åskådning, så vitt känt är, ej befinna sig i strid med evangelisk lutersk tro?

Beträffande denna fråga ber jag till en början få påpeka, att densamma ingår såsom del i ett mera omfattande spörsmål, som nyligen bragts under Kungl. Maj:ts prövning genom två särskilda framställningar, den ena från rikets biskopar, samlade till s. k. biskopskonferens, den andra från allmänna svenska prästföreningen genom dess centralstyrelse.

Den förra, som inlämnades i november 1912, förklarar sig vara föranledd dels av en »fråga om grundlagens tillämpning vid tillsättning av professor i teologi», dels av »den omständigheten, att kristendomsförnekelse i vissa fall framträder från katedrar i skolor och å universitet». Biskoparna förmäla sig hava funnit, att i allmänhet i vårt land gives en kristendomsundervisning, mot vilken ej befogade klagomål kunna göras, och i ej få fall en god sådan, men att dock på några, och kanske icke så få, ställen allvarliga anmärkningar kunde från vår svenska kyrkas synpunkt riktas mot det sätt, varpå religionsundervisningen meddelas icke blott vid de offentliga skolorna utan ock vid universiteten. Somligstädes vore nämligen denna undervisning ägnad att undergräva kristen tro. Åtgärder borde därför vidtagas för att vinna säkerhet för att vid samtliga dessa läroanstalter måtte givas »en fulltonig, med vår kyrkas bekännelse överensstämmande kristendomsundervisning» samt att motsatsen härtill måtte förebyggas, »åtminstone i så måtto, att de, som själva i en eller annan form oemotsägligt visat sig intaga en sådan ståndpunkt, att man om dem måste befara, att deras läroverksamhet skall komma att verka nedrivande i stället för uppbyggande i kristligt hänseende, må, så långt lag medgiver, hindras från att anställas eller verka som kristendomslärare».

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Den senare framställningen, som inkom från allmänna svenska prästföreningen i mars 1913, går i väsentligen samma riktning. Med erkännande åt den religionsundervisning, som i allmänhet meddelas — heter det där — kan dock icke bestridas, att under senare tider i vårt land på detta område framträtt åtskilliga företeelser, som innebära ett underminerings- och nedrivningsarbete av både kyrka och kristendom. Detta sker under krav på en individuell lärofrihet, så obegränsad, att ej ens de av alla kristna samfund bekända huvudsanningarna, ja knappast de allmänt religiösa grundbegreppen fasthållas. Oron över detta nedrivningsarbete är så djup, att föräldrar frukta att sända sina barn till skolor, läroverk och universitet. Från kyrkans sida måste krävas, att såväl förkunnelsen från predikstolarna som ock undervisningen i kristendom och teologi vid högre och lägre läroanstalter sker i överensstämmelse med den rena evangeliska läran. Petitionärerna hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes vaka över, att religionsundervisningen på olika stadier bliver meddelad i enlighet med »Guds ord så som det är oss givet i den heliga skrift och så som vår kyrkas bekännelseskrifter därom vittna».

De båda petitioner, för vilka jag nu redogjort, lida av den gemensamma svagheten, att de äro synnerligen allmänt hållna. De lämna icke några faktiska uppgifter angående de särskilda fall, då teologiska professorer eller kristendomslärare vid läroverk, seminarier och folkskolor eller präster inom statskyrkan skulle gjort sig skyldiga till kristendomsförnekelse samt till underminerande och nedbrytande av kristen tro eller i övrigt till avvikelse från vår kyrkas lära. Ej heller innehålla de någon antydan om de ändringar, förtydliganden eller fullständiganden av nu gällande lagbestämmelser, som enligt petitionärernas mening skulle vara ägnade att i någon mån undanröja de överklagade missförhållandena eller att förekomma deras upprepande. Man kan lätt fatta anledningen till att petitionerna kommit att få denna mera allmänna och obestämda karaktär. Under forna tider, då en strängt ortodoxistisk åskådning härskade, var det jämförelsevis lätt att vidhålla kravet på full samstämmighet såväl i stort som smått, att med påtaglig tydlighet påvisa varje fall, då avvikelse ägt rum från den norm, varom enhet borde råda, samt att utpeka de medel, varigenom rättelse skulle åstadkommas. Men i våra dagar, då fullständig underkastelse under ett vidlyftigt lärosystem ej längre på något håll anses tänkbar eller ens önskvärd, ställer sig saken betydligt vanskligare. I petitionen från allmänna svenska prästföreningen angives uttryckligen, att den undertecknats av personer »med skilda meningar i mycket», och väl bekant är, att till och med bland undertecknarna av biskopspetitionen åsikterna äro synnerligen delade även i sådana stycken, vilka många avgjort räkna till de för vår

kyrkas lärouppfattning allra mest centrala. Det är på grund härav förklarligt, att petitionerna icke kunnat positivt hävda upprätthållandet av det statskyrkliga lärosystemet i hela dess stränghet utan i huvudsak måst stanna vid det mera negativa önskemålet, att garantier måtte kunna givas för att förkunnelsen från predikstolarna, kristendomsundervisningen i läroverk, seminarier och folkskolor samt den teologiska undervisningen vid universiteten icke meddelas på ett sätt, som verkar i undergrävande och nedbrytande riktning.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Enligt den framställning, som i petitionerna lämnats, skola i vårt land finnas personer, som av samhället sökt och mottagit befattningar med uppgift att undervisa i kristendom och om kristendomen, men som icke desto mindre äro fiender till denna och använda sin ställning såsom lärare för att öppet eller förtäckt bekämpa densamma. Det förefaller mig, som man inom alla meningsläger borde kunna vara ense om att personer, som så handla, befinna sig i en ställning, som är i hög grad skev och för dem själva borde kännas olidlig och ohållbar.

Huruvida den *moraliska* förpliktelse i förevarande hänseende, som befattningen att vara kristendomslärare för med sig, verkligen kan göras till en förpliktelse, som även *juridiskt* blir möjlig att utkräva, synes mig emellertid ovisst. Man rör sig här på ett område, där enligt sakens egen natur det rent inre, den personliga sinnesriktningen och den subjektiva övertygelsen alltid måste vara det väsentliga, och där man följaktligen med fog måste hysa de starkaste tvivel om tänkbarheten av att genom lagbestämmelser rörande tjänstetillsättning, åtal, rannsakningsformer, straffpåföljder o. d. eller genom några som helst utvärtes medel någonsin kunna åstadkomma garantier av verkligt betryggande art. Det är fara värt, att de garantier, som på sådan väg stode att vinna, endast bleve *skengarantier*, vilka icke kunde uppfylla sitt syfte men väl framkalla olägenheter, som måhända bleve vida mera omfattande än de, vilka man velat avlägsna. Icke minst torde nu antydda betänklighet äga tillämplighet på de allt emellanåt framkommande förslagen att genom den teologiska forskningens omgärdande med alldeles särskilda skrankor försätta densamma under helt andra villkor än de som gälla för forskning på samtliga övriga områden.

Allt detta måste naturligtvis noga övervägas, innan de båda till Kungl. Maj:t ingivna petitionerna föredragas till slutligt avgörande. Självklart torde vara, att innan så sker, de för ärendets beredande nödiga upplysningarna böra hava inhämtats från vederbörande myndigheter. Dessa myndigheter äro i fråga om den teologiska universitetsundervisningen universitetskanslern, i fråga om kristendomsundervisningen vid läroverken deras överstyrelse samt i fråga om kristendomsundervisningen vid folkskoleseminarierna och folkskolorna ävensom den kyrkliga förkun-

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

nelsen domkapitlen. Petitionerna hava på grund härav för yttrandens avgivande utremitterats till universitetskanslern, läroverksöverstyrelsen och rikets samtliga domkapitel. Tillfälle har sålunda blivit berett de i saken närmast intresserade och därmed mest förtrogna att förebringa all den utredning både om ifrågavarande missförhållanden och om tänkbara sätt för deras undanröjande, vilken för belysningen av det ytterst ömtåliga och invecklade ärendet är av nöden. Så snart denna utredning föreligger, torde petitionerna komma att bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag anhåller att till herr statsrådet få framföra ett uppriktigt och varmt tack för den grundliga uppmärksamhet, han ägnat åt de spörsmål, jag i min interpellation framställt, och därför, att han på dessa givit ett så ingående svar. Det är alldeles riktigt, som herr statsrådet förutsatte, att avsikten med min interpellation ej var att framkalla något prejudicierande uttalande angående en vid tiden för min interpellation föreliggande eventuell teologisk professorsutnämning. Interpellationen är alltigenom av principiell natur.

Vad nu angår det avgivna svaret, så kan jag ju förbigå vad som yttrats i anledning av den första frågan, ty den innehöll ju endast ett påpekande av faktum, ett faktum, som herr statsrådet ock sade sig hava noga observerat.

Men rörande de båda andra frågorna anser jag mig böra yttra ett par ord. Herr statsrådet påpekade, att när det är fråga om uttrycket »bekänna den rena evangeliska läran», är det två ting man har att uppmärksamma. Det första är: Vad menas med den rena evangeliska läran? Och det andra: Vad menas med att bekänna denna lära?

I sin utredning angående den första av dessa frågor anknöt sig herr statsrådet till den meningsskiljaktighet, som gjort sig gällande med anledning av differensen mellan kyrkolagens kap. 1 § 1 och regeringsformens § 3. Ja, den striden är ju i och för sig mycket intressant, men för här ifrågavarande spörsmål anser jag den av underordnad betydelse. Då regeringsformen talar om den rena evangeliska läran, tror jag icke, att den kan mena något annat, än vad den själv sagt, att den rena evangeliska läran innebär, och då jag i min interpellation har hänfört mig till § 28 i regeringsformen, är därmed klart, att jag icke heller tänkt mig gå utöver den sfär, som regeringsformen själv fastställer. Jag vill då säga, att jag för min del är fullkomligt tillfreds med en anslutning till den rena evangeliska läran, sådan den är i regeringsformen definierad.

När det sedan var fråga om vad det innebär att bekänna denna lära, framhöll herr statsrådet, att det från kyrkligt håll uttalats den meningen, att någon formellt juridisk bundenhet till

bekännelse aldrig ingått som ett krav i den svenska kyrkans uppfattning. Jag instämmer i denna mening, liksom jag förmodar, att herr statsrådet instämmer i densamma. Men att det återigen finnes en moralisk bundenhet till bekännelse är tydligt, ty man kan ej endast därför, att man formellt tillhör den svenska kyrkan, sägas i real mening bekänna den rena evangeliska läran. En sådan tolkning är icke rimlig, och den har ej heller historisk grund. Emellertid, såvitt jag fattade herr statsrådet rätt, var det herr statsrådets mening, att en sådan moralisk bundenhet till bekännelse finnes för svenska statskyrkans medlemmar och särskilt för lärare i kristendom och teologisk vetenskap. Men herr statsrådet förklarade i alla fall, att som garanti vid utnämningen av lärare i kristendom och teologi har bestämmelsen om bekännelse av den rena evangeliska läran ingen betydelse, och detta i första rummet därför, att man ej kan ingå i någon inkvisition av vederbörandes subjektiva uppfattning. — Ja, i den delen ber jag på det allra livligaste få instämma. Men herr statsrådet förklarade vidare, att endast för det fall, att personen i fråga blivit i laga ordning dömd för avvikelse från den svenska kyrkans lära kan han anses såsom icke kompetent till lärarebefattning i kristendom och teologisk vetenskap. Det förefaller mig, att här verkligen föreligger en lucka, som herr statsrådet ej berörde. Det kan väl nämligen mellan en dylik inkvisition och laga dom tänkas något annat. Det kan tänkas, att det är allmänt känt genom offentliga uttalanden, att en sökande till sådan lärarebefattning har tagit avstånd från den evangeliska läran och ställt sig kanske på principiellt motsatt ståndpunkt. Är det då herr statsrådets mening, att när en utnämningsfråga föreligger, regeringen icke skall taga någon som helst hänsyn till detta, huru stort uppseende det än väckt i hela landet? Kan det vara meningen, att detta icke skall komma i betraktande i annat fall, än att åtal skett och laga dom fallit?

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Beträffande den tredje punkten tyckte jag mig uppfatta herr statsrådets yttrande så, att herr statsrådet sade, att det är klart, att man ej kan upprätthålla det statskyrkliga lärosystemet i alla dess detaljer. Här är åter en punkt, där vi äro fullkomligt ense. Det kan aldrig falla mig in, att en ortodoxism i 1600-talets mening har någon som helst hemortsrätt i 20:e århundradets svenska kyrka, och något sådant har jag ej heller tänkt eller avsett. Själva formuleringen av min interpellation visar, att jag icke uppställt något som helst krav i den riktningen, men vad jag och varje vår svenska kyrka hängiven person måste kräva är, att den, som skall bekläda en läraretjänst inom denna kyrka, åtminstone måste stå på den kristna trons grund, alltså i det stora hela befinna sig i överenstämmelse med bibelns ord och den evangelisk-luterska bekännelsen. Herr statsrådet tycktes också ha samma uppfattning, ty herr statsrådet yttrade, att om en

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

person, som i sin tro och verksamhet väsentligt och principiellt avviker från kyrkans uppfattning, innehar en lärarebefattning i kristendom, så är han i en skev ställning. Men herr statsrådet ansåg, att man icke, över huvud taget, kunde tänka sig några betryggande garantier emot att andra än sådana, som omfatta den evangeliska läran, kunna utnämnas till teologisk lärarebefattning, då de icke själva känna sig av sitt samvete förbjudna att mottaga sådan anställning. Emellertid synes det mig som om herr statsrådet tänkt endast på åtgärder i avseende på strafflagstiftningen. Man skulle väl också kunna tänka sig andra åtgärder t. ex., att alla teologiska professorer bleve likställda i det hänseendet, att de skulle vara prästvigda, och så det kravet, att regeringen i utnämningsfrågor toge hänsyn till alla de i ärendet framkomna omständigheterna, alltså icke blott till den vetenskapliga skickligheten, såsom universitetsstatuterna föreskriva, utan jämväl till kompetensen i övriga avseenden. Naturligtvis måste största hänsyn tagas till den vetenskapliga skickligheten, men om sökanden i andra avseenden, vilka bottna i grundlagsbestämmelser, är inkompetent, synes det mig, att avseende måste fästas därvid, även om bundenheten endast är av moralisk natur.

Härmed kan jag anses hava fått säga, vad jag velat i anledning av herr statsrådets svar. Jag skulle kanske blott tillägga ett par ord av allmän art, och det är angående den svenska kyrkans ställning i vårt land.

Denna är i många hänseenden ganska vansklig och svår, därför att kyrkan står i ett så nära samband med staten, som den gör. Detta samband har med sig sina stora fördelar, men det medför också sina stora olägenheter, och i själva verket härröra de konflikter, som uppkomma på det kyrkorättsliga området, oftast just från detta samband mellan kyrka och stat. För att kyrkan skall kunna verka till välsignelse för vårt folk, är det enligt min uppfattning två stora grundsatser, som måste komma till sin rätt. Den första är, att kyrkan skall kunna fylla sin *kristligt religiösa* uppgift. Denna uppgift är den primära och viktigaste, ty det är endast genom ett troget fyllande av denna uppgift, som kyrkan kan bliva en verklig fostrarinna av folket. Genom bibringande av religiös tro skall hon lägga grund till ett sedligt och sunt liv i folket. Hon kan emellertid icke fylla den uppgiften, så vitt hon icke får visa trohet mot det ord, som är nedlagt i bibelns heliga skrifter. Dessa utgöra den kristna religionens urkund, och därför måste de vara regeln och rättesnöret för varje kristen kyrkas, och sålunda även för den svenska kyrkans, tro och verksamhet. I samma stund, som kyrkan glider bort från det bibliska ordets grund, har hon förlorat rätten att kallas en kristen kyrka, och är det så, att staten lägger en så tung hand på kyrkan, att hon icke får och kan visa trohet mot detta ord i sin förkunnelse och gärning, måste

i kristendomens namn sambandet mellan kyrka och stat brista.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Men det finnes även en annan uppgift, som kyrkan har. Den sätter jag visserligen i andra rummet, men jag anser den dock vara av allra största betydelse, och den står den första mycket nära. Det är hennes *socialt-kulturella* uppgift, ty hon har även en sådan.

Vår kyrka är en kristen kyrka av evangelisk-lutersk typ. Detta innebär att hon känner sig normerad av de luterska bekännelseskrifterna, men det innebär ock någonting annat, nämligen att hon aldrig kan anlägga en bokstavssyn vare sig på bibelordet eller på bekännelseskrifternas lärosatser, utan vad hon måste sträva efter, det är att tränga in till andemeningen och låta den vara det, som reglerar och styr hennes tänkande och handlande. Detta gör ock att vår kyrka kan visa tolerans emot den individuella uppfattningen och lämna rum för många skilda åskådningar inom sig. Hon känner, att hon måste stå i kontakt med det mänskliga livet i alla dess olika gestaltningar och utgreningar. Det är en stor förmån för kyrkan i detta avseende att hon är förenad med staten, att hon således får leva med i det vetenskapliga och kulturella livet inom statssamfundet. Att prästbildningen sker vid universiteten anser jag vara av en ytterst stor betydelse för kyrkans rent kulturella uppgifter. Jag säger att i den stund, som vår kyrka blir kulturfientlig, har hon icke längre rätt till det evangelisk-luterska namnet. Men skall hon bevaras från kulturfientlighet, måste det ske därigenom, att hon alltjämt får stå i förbindelse med det kulturella livet vid våra universitet och överallt i vårt folk. Därför bör icke heller staten driva kyrkan därhän, att hon måste inrätta särskilda prästbildningsanstalter, s. k. prästseminarier. Jag vet, att det har varit fråga om dylikt. Men det vore enligt min uppfattning till stor skada för kyrkan själv och jag tror till ännu större skada för folket. Det är många, som kanske tycka att vi präster fastnat i en förbenad ortodoxism. Men följ vår gärning i förförsamlingarna. Det kan hända när vi stå ansikte mot ansikte med trångbröstade uppfattningar inom folket att man skall finna, att vi få vara vägbrytare för friare och vidsyntare åskådningar, och det kan hända att det är många ensidigheter, som hava bortarbetats bland folket just genom präster, som haft namn om sig att vara oförbätterligt konservativa och ortodoxa.

Det synes mig alltså vara av största vikt att vi få ett modus vivendi till stånd emellan stat och kyrkan, så att de kunna arbeta med varandra och komma till allt större ömsesidig förståelse. Det är nödvändigt, att kyrkan får vara trogen emot sin mästares ord, men å andra sidan ock att den får stå i den ställningen, att den kan fylla sina kulturella uppgifter. Jag vill

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

säga, att om det fordras kultur i kristendom, så fordras det ock kristendom i kulturen.

Herr Hellberg: Den rent aktuella fråga, som trots interpellantens antydan om, att den icke alls spelat någon roll därvidlag, dock helt säkert givit anledning till interpellationen, föreligger som bekant icke längre. Men den principiella frågan har en stor allmän betydelse och det må vara tillåtet ock för en ren lekman att i den yttra några ord.

Syftet med interpellationen har alldeles uppenbarligen varit att fordra större renlärighet utav de teologiska universitetslärarna icke blott för deras prästerliga gärning, utan ock för deras vetenskapliga verksamhet. Interpellanten har i sina anmärkningar till eckleciastikministerns svar visserligen sökt att göra sina fordringar i den vägen så lindriga som möjligt, men han kan ju aldrig i alla fall komma ifrån, att det är den innersta kärnan i hans interpellation att söka framkalla ett starkare konfessionellt tvång på universitetslärarna. Visserligen formulerade han sina fordringar så, att det skulle endast gälla att dessa lärare stode på den rena lärans *grund* och han var villig att medgiva rätt stora avvikelser, men han avsåg i alla fall att regeringen vid utnämningar skulle mer eller mindre få företaga en sådan inkvisition av vederbörandes subjektiva ståndpunkt, som han förklarade sig hava principiellt avvisat. Hur skulle det annars gå till vid en sådan utnämning. Det är ju ändå så, att det måste bestämmas, vad som får eller icke får vara en tillåtlig avvikelse. Skall det då anses tillåtligt att avvika, såsom statsrådet antydde att även bland petitionärerna åtskilliga avvika, nämligen i avseende på vissa av bekännelsens mest centrala lärosatser? Skall det vara tillåtligt eller icke? Det blir en prövning, som regeringen finge företaga och en prövning som blir ganska svår.

Ecklesiastikministern erinrade i sitt svar om det löfte, som prästerna numera hava att avlägga, ett löfte, som uppenbarligen är mycket dunkelt till sin innebörd och svårt att rätt tolka, men detta löfte innebär i alla fall givet en lindring ifrån den prästed, som för icke många år sedan varje präst måste avlägga, en ed, som innehåller, såsom nog ännu är bekant, de allra strängaste förbindelser till renlärighet. Däremot kan aldrig meningen med interpellantens framställning vara annat än att han ville hava en skärpning i avseende på universitetslärarnes ställning till den rena läran. Det synes mig att det är något starkt att i början av tjugonde århundradet, sedan sålunda på en så väsentlig punkt en lindring i fråga om renlärigheten medgivits för prästerna, då komma med yrkande på en skärpning för lärarna vid universiteten.

Denna fordran på gammaldags renlärighet förefaller mig vara en gengångare från tiden före religionsfriheten, från reli-

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

gionsförföljernas och religionskrigens dagar. Man kunde väl tycka att även kyrkans egna män i nutiden borde inse att en sådan fordran innebär ett våld på människoandens innersta väsen, att den icke kan upprätthållas i våra dagar, helst sedan några av kyrkans egna män proklamerat uppror däremot, ja t. o. m. att de borde kunna inse hur skadligt i själva verket detta bekännelsetvång har varit för kristendomens och religionens sak. Ecklesiastikministern har bekänt, att han för sin del icke vågar giva något svar på frågan, vad den rena läran är. Interpellanten har för sin del också erkänt, att det råder olika meningar, men att han så att säga var nöjd med det minsta möjliga. Men man kan i alla fall giva ett svar, som är svårt att bestrida, och det är att vad som kallas den rena läran utgör en samling av lärosatser om vad som skall vara kristendom enligt vissa teologers mening för många, allra minst tre eller fyra århundraden tillbaka. Är det då rimligt att våra tiders människor skola vara bundna av uppfattningar från dessa gamla tider? Hur skulle det ställa sig, om man på andra områden framkom med en sådan fordran, om man t. ex. begärde att 1500-talets meningar skola vara bokstavligt bindande för vår tid? Man skulle anse en sådan fordran vara en ren galenskap, vilket den också är. Överallt erkännes utvecklingen annars. Endast på det religiösa området söker man förneka den. Tror man då att detta område kan hållas utanför? Tradition och auktoritet äro starka makter, oerhört starka, men jag tror icke tillräkligt starka för att åstadkomma ett sådant under som detta vore.

Religion i ordets vida och stora mening är ett djupt mänskligt behov, som förefinnes hos de allra flesta. Men detta behov måste taga sig olika former efter olika tider och olika odlingsgrader. Det måste naturligtvis vara olika hos barbaren och hos den civiliserade människan, och lika naturligt är att dess former måste vara olika hos 1600-talets och det tjugonde århundradets människor. När det fordras forntidens tro av nutidens människor, vad blir följden av detta? En upplyst och tänkande människa kan vanligen icke böja sig under ett sådant krav. För henne te sig de gamla lärosatserna mer eller mindre som lämningar av en förgången tid, vittnande om dess famlande försök att komma till rätta med livets gåtor, men såsom en slutgiltig lösning på dessa frågor kan hon absolut icke erkänna dem. Sedda från den synpunkten te de sig ungefär som barnets försök att ösa upp månbilden i källan med ämbar. Upprätthållas dessa anspråk, att kristendom skall vara lika med bekännelseskrifternas läror, kommer den i opposition med hela nutidens kultur. Göres religionen till en andlig tvångströja, så kommer den oundgängligen att avvisas av många. Och många bland dessa äro kanske de mest djupt anlagda religiösa naturerna, som då ofta bliva utpekade såsom kristendomsfiender, reli-

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

gionshatare och allt vad det heter, därför att de icke kunna böja sig under en åskådning, som icke tillhör vår tid.

Det är önskligt, det erkänner jag villigt, att det religiösa sambandet mellan forntiden och nutiden bevaras så långt som möjligt, men det får dock inte begäras att nutidens människor skola avstå från den rätt, som forntidens människor dock hävdade för sin del, nämligen att forma sin religiösa uppfattning efter sitt sätt. En av svenska kyrkans biskopar har förklarat, att han anser bibeln, men icke bekännelseskrifterna, bör vara den egentliga normen för sin teologiska åskådning och trosuppfattning. Skulle icke denna rätt, som han tagit sig i strid med rådande åskådning inom kyrkan, kunna erkännas såsom var mans rätt i våra dagar? Böra icke våra dagars människor få bilda sig sina egna meningar om kristendomen oberoende av gamla tiders dogmatister?

Vad annat var det i själva verket som Luther på sin tid gjorde, när han, stödd på sin egen övertygelse, reste sig mot hela romerska kyrkans mäktiga auktoritet? Jag anser att det är en livsangelägenhet för religionen och kristendomen i våra dagar att de så långt som möjligt befrias från sina medeltidsfjättrar. Skall religionen leva frisk och sund, måste det vara i frihet, eljest förstelnas den i dogmer. Låt oss därför framför allt, åtminstone icke öka bekännelsetvånget, icke hämma forskningsfriheten på detta område. Det vore högt på tiden, om vi kunde i stället söka fullständigare genomföra religionsfrihetens höga och befriande tanke. Men åtminstone låt oss icke försöka tränga den tillbaka ifrån dess gamla redan gjorda landvinningar.

Man kan ställa sig frågande till kyrkans uppgift i nutiden. Det finnes många, som anse att den i själva verket spelat ut sin roll i kulturen, men det finnes ock de, som tro att kyrkan fortfarande har uppgifter att fylla i utvecklingen. Men skall kyrkan kunna fylla dessa, då måste den verkligen frigöra sig från gammal ortodoxi. Vidhåller hon fordran på renlärighet, som trots allt skymtar fram i interpellantens framställning, då blir hon vanmäktig att kunna uträtta något på nutidens människor, som aldrig kunna — detta mindre ju längre utvecklingen fortgår och bildningen stiger — böja sig under gamla föråldrade lärosatser.

Herr Thyrén: Det som bestämt mig att yttra några ord i frågan, är dels herr Hellbergs anförande just nu och dels även den omständigheten, att jag på sitt sätt har haft något att göra med tillkomsten av det professorsämbete vid Lunds universitets teologiska fakultet, varom ett par föregående talare yttrat sig.

Det var nämligen så, att jag ett par år i universitetets s. k. petitakommitté suttit med och förberett frågan om ett petitum angående just denna professur. Man visste att denne professor

skulle komma att skilja sig — eller antog det åtminstone — från de förutvarande teologiska på det sätt, att han icke skulle komma att vara präst, och man visste ock, att han icke skulle avlönas med prebendepastorat. Man kände att det fanns betänkligheter dels kanske av personlig natur och dels ock principiella, på grund av de risker, som i framtiden möjligen skulle kunna följa av att föra in en icke-präst bland de övriga fakultetslärarna. Jag får nu bekänna att jag för min del och de flesta, som hade med detta att göra vid universitetet, betraktade dessa betänkligheter såsom s. k. skräckmålningar. Möjligheten att det skulle kunna t. ex. komma att doceras ateism eller ren skepticism i teologiska fakulteten togo vi icke så synnerligen mycket på allvar, ty vi svarade oss själva, att de män, som skäligen kunde antagas få eller tävla om en sådan professur, måste hava gått igenom en hög teologisk examen, och det måste väl då hava fastnat något på dem av den teologiska åskådningen. De kunna väl då icke komma med åskådningar, som gå stick i stäv mot *allt* vad den kristna teologien innehåller — och därmed antogo vi att ingen fara var å färde.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Emellertid har nu, som bekant, sedan visat sig, jag vill icke säga mer än möjligheten av, att det skulle kunna tänkas inträffa, att en person med alldeles utpräglat ateistisk eller utpräglat skeptisk åskådning skulle kunna komma in och bliva lärare vid den teologiska fakulteten. Därmed har man efter min uppfattning icke längre rätt att ställa sig på förhand avvisande till frågan, utan då är kanske på tiden att se till, huru detta fenomen kommer att verka i den svenska lagstiftningen — hur det passar ihop med det hela. Naturligtvis skall jag icke gå närmare in på alla juridiska detaljfrågor, som skulle kunna anknytas härtill. Jag vill endast fästa mig vid en punkt. Den har förresten varit något litet berörd förut i dag. Det är nämligen det, att denna teologiska fakultet, som må hava flera andra uppgifter och däribland naturligtvis även den, att utbilda vetenskapen genom författarverksamhet, dock har *en* uppgift, som för *staten* är den centrala och avgörande: den skall utbilda de män, som skola bliva präster i statskyrkan. Dessa personer, när de komma ut i sin verksamhet, äro underkastade en särskild strafflag: straff drabbar dem och ganska allvarliga sådana, t. o. m. avsättning, ifall de förkunna en lära, som avviker från svenska kyrkans. Då stå vi inför en fråga. Kan det gå an, att staten skickar ut ämbetsmän, vilka under straffhot äro pliktiga att undervisa enligt en viss bekännelse, medan staten samtidigt låter dessa lärare i sin tur hava undervisats av andra lärare, vilka rakt icke äro underkastade — jag vill icke tala om straffhot — men några som helst restriktioner? Kan man straffa lärjungen för att han säger detsamma som läraren lärt honom? Det förefaller *mig* upprörande, och det är då åtminstone en

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

flagrant logisk motsägelse i detta, att staten är *fullständigt* passiv i fråga om vad de lärare lära, som utbilda prästerna, men ögonblickligen straffar prästen eller åtminstone håller straffhotet svävande över honom, ifall han icke håller sig till de bestämda positiva åsikterna. Detta förefaller mig såsom det rike, som söndrar sig självt, och den ståndpunkten får staten akta sig för. Jag kan icke se annat än att det är nödvändigt för staten att förr eller senare lösa denna motsägelse på rimligt och praktiskt vis. Hur skall den då lösas? Ett mycket enkelt sätt vore att avklippa sammanhanget mellan den teologiska fakulteten och prästerna i statskyrkan genom att borttaga tvånget för prästerna att gå igenom den teologiska fakulteten och låta dem utbilda sig bäst de kunna. Det har redan blivit framhållet skäl, som göra att detta sätt icke är rekommendabelt.

Det finnes en annan möjlighet eller om man så vill två. Om sammanhanget bibehålles, om prästerna fortfarande skola utbildas av den teologiska fakulteten, så kunde man antingen ändra vad som gäller för prästerna nu till överensstämmelse med vad som gäller för professorerna eller ändra för professorerna till vad som gäller för prästerna. Någon ytterligare utväg lärer svårligen kunna tänkas att på ett logiskt, något så när hyggligt sätt komma ifrån svårigheterna. Ändra det, som nu gäller för prästerna, så att de bliva likställda med sina lärare. Vad vill det säga? Jo, att borttaga dessa restriktiva bestämmelser, som gälla för prästerna. På sätt och vis skulle man kunna draga ut den meningen av vad herr statsrådet yttrade, då han uttalade sig ganska skarpt om straffåtgärders lämplighet i förevarande avseende. Då vore konsekvensen att omredigera denna strafflag för prästerna. Jag skall emellertid icke nu yttra mig närmare därom. Jag har endast velat peka på de olika vägar, som kunna tänkas. Alltnog — vågar man sig på detta, är det *en* väg — att göra fritt för prästen att predika alldeles vad han vill, utan någon som helst kontroll.

Det andra sättet vore att bringa professorerna under samma lagar som prästerna. Och jag skall i anledning av vad herr Hellberg nyss yttrade be att få göra honom och herrarna i övrigt uppmärksamma på, att man kan icke betrakta detta såsom en *skärpning* för professorerna, ty professorerna hava alltid intill våra dagar varit präster, och man har ansett, att de varit tvungna att vara det på grund av prebendena. Numera komma de icke alltid att vara präster, och det är en rätt osäker fråga, huruvida ens prebendeinnehavet tvingar dem att vara präster. Jag har förvissat mig om, att man på sina håll i Lund har den uppfattningen, att prebendet nu betraktas helt och hållet såsom en löneform. Vad skulle man då komma till i fråga om teologiska fakultetens lärare? Jo, endast till detsamma, som ända till nu varit gällande i alla tider. Därmed äro de varken mer

eller mindre belastade med straffansvar än lärjungarne blifva, och såvitt jag kan se står det med den fria forskningen på samma sätt som hittills, de bliva varken mer eller mindre i stånd till fri forskning, än de ända till våra dagar hava varit. Skulle man till trots för detta vilja föredraga att låta motsättningen bestå och varken vilja lösa frågan på det sättet, att skilja prästerna från fakulteten och icke heller bringa prästerna i överensstämmelse med professorerna eller professorerna i överensstämmelse med prästerna, ja, då tror jag för det första, alldeles som herr statsrådet nyss själv anförde, att det kan uppstå situationer, som bliva olidliga för den man, som själv tror annat än det, som han vet, att hans lärjungar under straffansvar äro skyldiga att predika. Och en annan olägenhet ännu säkrare och större är, att om fakulteten skulle bliva befolkad av lärare, som hava *alldeles* avvikande åsikter — icke blott avvikande från den evangelisk-luterska läran — utan som t. ex. äro ateister eller över huvud taget absolut icke tro på någonting som helst, vilket ju är fullkomligt tänkbart, då komma vi förr eller senare ut på samma plan, som så många religioner i historien kommit förr och som varken för religionen eller folket varit nyttigt, motsatsen mellan en *esoterisk* religion för de lärda, för augurerna och en *exoterisk* religion för den stora massan. Då prästerna komma ut bland folket, skulle de »med hänsyn till massans bildningsståndpunkt» säga någonting helt annat än de lärt sig i fakulteten och själva tro. Detta är icke nyttigt för dem, men icke heller för folket i det hela, och allra minst för religionen, om vilken herr Hellberg varmt talade. — Nog av, det är nödvändigt att lösa denna logiska motsättning, och för min del tror jag det vore klokt att så göra ju förr dess hellre. Jag tror icke, att med det enskilda fallet faran är över för framtiden. Tvärtom torde det icke vara omöjligt, att den i en icke avlägsen framtid kommer igen. Då är det bra att veta vad man vill. Antingen skilja prästerna från fakulteten eller likställa lärarna med lärjungarna, någon annan ståndpunkt är icke i längden hållbar.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Herr Hellberg: Jag kan icke underlåta att göra en liten erinran med anledning av herr Thyréns framställning av förhållandet mellan lärare och lärjungar inom den teologiska fakulteten.

Hans ord föllo ungefär så, att man icke rimligtvis kunde straffa lärjungarna för att de lära vad deras lärare hava lärt dem. Jag tycker att av en universitetslärare är det ändå något egendomligt att framställa den fordran på lärjungar, som studera vid universitetet, att de skola på detta sätt svära på magisterns ord för hela sitt återstående liv. Jag har dock tänkt mig, att universitetsbildningen icke skulle vara fullkomligt likvärdig med den bildning, som åstadkommes vid prästseminarier eller missionsanstalter och som avser att inträna lärjungarna i

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

en viss åskådning; jag hade tänkt mig, att universitetsbildningen hade det stora företrädet, att den skulle en smula vidga horisonten, lära dessa prästkandidater att se ut över det egna området och icke begränsa sig till att fixt och fast bekänna en viss religiös åskådning.

Jag tror, att hur mycket man än spjärnar emot härvidlag, utvecklingen ändå kommer att gå i riktning mot den religiösa friheten. Att vidmakthålla sådana krav på renlärighet, som i alla fall sticka upp i allt detta, det är nog ändå omöjligt. Och det är för resten inte heller kristligt, det är i själva verket en åskådning, som var fullkomligt främmande för kristendomens upphovsman.

Herr Stadener: Herr talman, mina herrar! Jag ämnar icke deltaga i den juridiska delen av denna diskussion, och jag hade egentligen icke alls tänkt deltaga i diskussionen, men då interpellanten gick förbi den enligt min tanke mera sårbara punkten i hans interpellation, så frestades jag att påpeka denna punkt. Och då herr Thyrén allra sist fäste sig huvudsakligen vid den punkten i interpellationen såsom något berömligt, ökades min lust ännu mer.

Den juridiska sidan, tvisten om de olika formlerna, lämnar jag som sagt därhän, och jag tror icke heller, att vår övertygelse synnerligen mycket påverkas av den juridiska lärdom, som i denna fråga möjligtvis kan utvecklas. Utan frågan för oss blir väl ändå denna: vad är det som bäst gagnar den religiösa forskningen i vårt land och särskilt vid våra universitet? Och vidare: vilket förfarande är det, som ger oss de bäst utbildade prästerna? Detta blir väl huvudfrågorna.

Nu finns det naturligtvis folk, som det icke lönar sig att debattera sådana frågor med, folk som det är alldeles lönlöst att tala med om hur en teologisk professor skall vara beskaffad. Det finns ju individer, som anse, att en teolog, han må förresten vara hur snillrik och hur lärd som helst, utan vidare, bara därför att han är teolog, a priori är en baksträvare, en parasit, som samhället med det snaraste bör göra sig av med. Och det finns folk av en annan läggning, som komma till ett liknande resultat från en annan utgångspunkt, hur märkvärdigt det än låter; jag menar människor, som äro så livligt övertygade om den höga valören av deras egen fromhet, att de hava klart för sig, att de och deras meningsfränder hava löst de religiösa gåtorna, de kunna det, de sitta inne med de vises sten, och enligt dem är följaktligen den religiösa forskningen och de religiösa studierna ett överflöd, ja, ett oting, kanske rent av hedendom, och en teolog är enligt deras uppfattning en misstänklig person, därest han icke rent av är antikrist eller antikrists förelöpare. Med sådana människor lönar det sig icke att debattera frågan om hur de teologiska professorerna skola vara beskaffade.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Nu är det i denna, enligt min mening på fröjdepunkter fattiga, diskussion och interpellation en glädje att konstatera, att interpellanten icke anser ledamöterna av denna kammare tillhöra dessa grupper av människor, utan att han kan debattera med oss, hur en teologie professor skall vara beskaffad. Jag gläder mig över att han icke skattat åt den rädsla för religiösa eller kyrkliga frågors upptagande eller debatterande i denna kammare, som några gånger kommit till uttryck från denna plats. För övrigt har han nog i likhet med mig märkt, att det är knappast några frågor, som med större intresse avhöres av denna kammares ärade ledamöter, än de debatter i religiösa och kyrkliga ting, vilka här understundom förekomma. Jag erinrar mig i detta avseende speciellt ett tillfälle för någon månad sedan, då vi en hel dag sysslade med ärenden tillhörande herr statrådets och chefens för jordbruksdepartementet huvudtitel. Jag var därvid en uppmärksam åhörare, men ett icke ringa antal av kammarens ledamöter lämnade debatterna understundom ouppmärksammade. Sent på natten kommo vi äntligen över på en religiös eller kyrklig fråga, och då förmärktes genast ett stegrat intresse för den då uppkommande debatten. Detta nu endast inom parentes sagt.

Den ärade interpellanten vill hava närmare bestämmelser om våra teologie professorer. Nu är en professor, han må vara teolog eller icke, så snart han blivit anställd vid universitetet, så att säga en dubbelgestalt. Herr Thyrén påpekade, att en teologie professor är utbildare av ämbetsmän för statens räkning. Men han är allra först vetenskapsman, forskare. Detta är väl det orubbliga villkoret, som rakt icke kan frånvaras, när det gäller att avgöra, huruvida han skall få anställning som professor eller icke. Den första och förnämsta sidan i hans dubbelväsen är alltså, att han är forskare, vetenskapsman. Och såsom sådan behöver han hava tanke- och lärofrihet. Den satsen är så enkel, att den icke behöver bevisas. Härvid förbiser jag icke det förhållandet, att så snart en person är anställd i ett samhälles, en stats, ett sällskaps eller en enskilds tjänst, så är naturligtvis hans läro- och rörelsefrihet aldrig riktigt absolut. Det är klart att i själva anställandet ligger förutsättningen att den anställande verkligen betjänas av den anställdes verksamhet.

Det synes mig därför klart, att staten icke kan vara pliktig att utan vidare tillhandahålla en lärostol åt en människa bara därför, att han är snillrik och lärd, oavsett vad han gör eller lär. Det synes mig, att staten icke kan vara villig eller skyldig att göra till professor t. ex. ett anarkistiskt snille, om ett sådant anmäler sig såsom sökande till en professur i statskunskap, juridik eller annat. Jag föreställer mig, att då må staten, vilken i detta avseende representeras av Kungl. Maj:t, vara berättigad att säga till detta snille: Ni är tillsvidare på angiven grund utanför räkningen, ni kan icke komma i fråga såsom statstjänare.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Om jag tillämpar detta på det teologiska området, betyder det, att om en stat har förklarat sig anse den protestantiska kulturen såsom den från nationell synpunkt önskvärda, så må väl också staten, d. v. s., såsom jag nyss nämnde, i detta fall Kungl. Maj:t, vara berättigad att säga till den för ateistisk eller katolsk läroverksamhet kände, som eventuellt ansöker till en sådan professur: Ni är utanför räkningen i detta fall.

Nu framhöll statsådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, såvida jag förstod honom rätt, att staten saknade möjlighet eller rättighet att förvissa sig om, huruvida en sökande till en teologie professur utför en protestantisk, en katolsk eller rent av en ateistisk läraverksamhet. Skulle detta verkligen vara förhållandet, skulle alltså för åstadkommande av Kungl. Maj:ts befogenhet i detta stycke någon åtgärd behöva träffas i lagstiftningsväg — jag är icke så mycket jurist, att jag förstår den saken — så förmenar jag, att Kungl. Maj:t skulle göra oss alla en tjänst genom att snarast möjligt träffa denna åtgärd. Men innanför de gränser, som betingas av sådana klara, stora och fundamentala principer i staten och statslivet, måste finnas för forskaren eller vetenskapsmannen största möjliga lärofrihet eller med andra ord sagt, om jag tillämpar det på en teologie professor: han skall, såsom interpellanten säger i andra frågan av interpellationen, han skall *principiellt* — herrarna torde observera det ordet — stå på den evangelisk-luterska bekännelsens grund. Eller om jag uttrycker det på annat sätt: hans religiösa åskådning, uttryckt genom skrifter och verksamhet i övrigt, skall vara buren av protestantisk anda och tankegång.

Men om nu interpellanten hade stannat vid detta! Det har han icke gjort. Det råder, såsom herrarna hava lagt märke till, en oöverensstämmelse mellan denna andra fråga i interpellationen och den första. I den första frågan har han uttryckt sig så, som om han skulle vilja kringskära forskningsfriheten för teologien därhän, att han begär laga ansvars påföljd för en teologie professor, därest denne utsprider lärosatser, som äro stridande emot den officiella kyrkoläran, de må nu vara mycket eller litet stridande däremot. Och denna framställning av interpellanten har ytterligare understrukits av herr Thyrén. Ett dylikt förfarande, att ställa en teologie professor under åtal, därest han uttalade kritik eller opposition emot någon punkt av den officiella kyrkoläran, skulle betyda slutet på den religiösa forskningen. Då skulle det bara vara att lägga fram den officiella kyrkoläran och säga: nu skall ni, som vill bliva teologie professor, lära och säga detta och icke annat. Då kommer man tillbaka till skolastiken. Då blir den teologiska vetenskapen ingenting annat än en omformuleringskonst, konsten att säga de gamla sanningarna i nya former. Det är i själva verket att gör slut på vetenskapens fortskridande och att avskaffa den teo-

logiska fakulteten från universiteten. Dess plats är sedan icke längre där berättigad, och så skulle vi svenskar avträda ur ledet av de nationer, som på ett ganska ärofullt sätt, i synnerhet under det sista århundradet, fört den religiösa forskningen framåt.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Det finns ett eller två namn, som jag önskar anföra för att illustrera vad jag menar. När det förra seklet begynte, var det med en märkesman, som gav uppslaget till den nutida evangeliska teologien: jag menar Schliermacher. Men frågar jag: var han renlärig? Skulle han tillfredsställa interpellanten, såvitt jag ser på interpellantens första fråga? Skrev han, tänkte han, talade han med rädsla för att utsprida lärosatser, som till äventyrs voro stridande emot den officiella kyrkans lära? Nej, det gjorde han icke; ingalunda var han renlärig. Men å andra sidan: var skulle vi evangeliske nu varit på den teologiska forskningens och vetenskapens område, om vi icke haft den mannen såsom teologie professor? Vi skulle sannolikt hava stått på samma rudimentära ståndpunkt, som vi gjorde före hans tid. Han bröt sönder många av den officiella kyrkolärans satser och smulade dem sönder, men han gjorde det för att ur dem framtaga protestantismens själ och göra den levande i samtiden.

Eller för att taga ett namn, som ligger oss ännu närmare, Danmarks prydnad i teologiskt hänseende, Martensen. Var det en renlärig teolog? Han var både biskop och teolog, men icke var han renlärig! Han var en stor, stark och praktfull protestantisk gestalt. Men han skulle falla under interpellantens första fråga såsom undermålig, om han mättes med den officiella kyrkolärans mått.

Jag skall icke förirra mig in på den vidsträckta domän, som nutida evangelisk forskning utgör, eller försöka berätta för herrarna om dess minutiösa detaljarbete eller om dessa vidsträckta möjligheter, som just nu öppna sig på det religiösa området för en evangelisk teolog. Jag känner beklagligtvis alltför små partier av detta område, men jag känner alldeles tillräckligt för att finna mig på det smärtsammaste berörd av den första frågan i interpellationen. Jag har i alla fall känt så pass mycket av den entusiasm, som den evangeliska teologien kan giva åt sina idkare, att jag måste beklaga, att en vår kyrkas biskopar, för vilken jag personligen har den allra största tillgivenhet och aktning, yrkar sådana bestämmelser om ansvarshot för teologie professorer, som ligga i den första frågan. Jag har mycket svårt att förstå, att detta verkligen är hans tankegång. Jag frestas tro, att här är det uttrycken, som hava överrumplat honom och att vad han här säger är uttryck för vad andra ängsliga människor i vårt land känna, beträffande en eventuellt möjlig konflikt mellan den teologiska vetenskapen å ena sidan och en tänkt eller förefintlig opinion i vissa religiösa lager å andra

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

sidan. Men mina herrar, sådana konflikter mellan vetenskapen å ena sidan och en bredare opinion å andra sidan finnas alltid, ha alltid funnits och komma förmodligen alltid att finnas. Såvitt jag förstår saken rätt, måste vetenskapen alltid, antingen det är fråga om teologi eller om någon annan vetenskap, om den skall fylla sin roll i samhället, befinna sig åtskilliga hästlängder framför den s. k. allmänna opinionen. Det synes mig vara ett naturligt läge. Och det förefaller mig självklart, att allmänheten behöver ett eller annat tiotal år, ja ibland kanske en människoålder för att smälta och tillgodogöra sig det bestående i forskningen. Den uppgift, som tillfaller oss andra, vilka till äventyrs kommit att stå vetenskapen litet närmare än allmänheten, är icke att skärpa och försvåra den smältningsprocessen, utan att underlätta den och att göra övergången så mjuk som möjligt.

Men säger interpellanten och herr Thyrén: en teologie professor skall även utbilda präster, och dessa kunna, om de av sin lärare få höra sådana där fria meningar i religiösa frågor, sedan, därest de utkolportera dem, bliva föremål för åtal, suspension och t. o. m. avsättning. Det är riktigt. Men först och främst så är en teologie studerande hänvisad icke blott till att inhämta lärosatser av teologie professorer, utan han är utsatt för mötet med alla möjliga läroåskådningar, när han vistas vid ett universitet. Ja, han måste rent av enligt gällande författningar avlägga sin första universitetsexamen, den förberedande examen inom den filosofiska fakulteten; han måste bland annat studera filosofi, vilket låter tämligen hedniskt. Så har jag t. ex. haft det stora nöjet att studera filosofi under professor Thyréns ledning, och jag får bekänna, att jag anser mig icke alls hava tagit skada därav.

Vidare får man observera, att dessa teologie studerande äro dock inga barn — och det har redan herr Hellberg framhållit — utan när man ger dem en vetenskaplig utbildning, när man söker lära dem att vetenskapligt penetrera förekommande frågor, så är det just i syfte, att de skola lära sig att själva tänka, döma, avgöra och intaga sin ståndpunkt. Man begär således av dem, att de icke skola vara några tomma eftersägare av sin lärare — med sådana präster vore vi illa betjänta både ur allmän kultursynpunkt och även ur rent kyrklig synpunkt.

Tillika förhåller det sig så, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet redan antytt, att varje tjänsteman, varje kristendomslärare och i detta fall varje präst får ju själv taga risken. Han skall själv känna ansvaret för sitt blivande kall. Han känner arten av vad som fordras av honom, han känner det löfte, som man begär, att han skall avlägga, och han skall med sitt eget samvete avgöra, om han tror sig vara mäktig att åtaga sig sysslan eller icke. Att göra vägen så slät och jämn, att han bara går över från barndomen och ungdomen till

mannaåldern och så att säga plötsligt befinner sig stående där i kappa och krage utan större samvetsbetänkligheter, utan några tvivel eller någon inre strid med sig själv, tror jag icke är bästa utbildningsproceduren.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Härtill kommer, att den examen, som berättigar till prästvigning, den är dock, såsom en del av de ärade ledamöterna av kammaren veta, i alla fall icke en av de akademiska examina, den avlägges icke vid universitetet, utan den kallas prästexamen och avlägges inför vederbörande biskop och det domkapitel, där prästvigning åstundas. Det heter nu i vederbörande stadgar, att därest biskopen så önskar, må han kalla den, som anmält sig härtill, till enskilt förhör, innan prästexamen avlägges inför domkapitlet. Således har biskopen det bästa tillfälle att undersöka, huruvida den anmälde är lämplig eller icke.

Slutligen, är verkligen den frågan aktuell, frågan om prästers irrlära? När dömdes i Sverige en präst till suspension eller till avsättning för irrlära? Det måtte ha varit för bra länge sedan. Åtminstone kan icke jag erinra mig ett sådant fall; och har det över huvud taget förekommit, måste det säkerligen ha varit i mycket enstaka fall.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har med fullt fog framhållit, att i de petitioner, som hava inkommit i detta ärende, har intet exakt fall påpekats. Jag erinrar mig visserligen, att kätteriprocesser förts och att respektive domar blivit uttalade över en och annan framstående prästman i vårt land, men det har varit enskilda personer eller sällskap, som därvid handlat och därvid dömt. Så t. ex. har det hänt, att den säkerligen från alla partier inom det religiösa folklivet vördade professor Rudin på sin tid blev, om jag icke missminner mig, stämplad såsom villolärare. För icke så länge sedan har det hänt med en akademisk lärare i Uppsala, som intagit en ungefär liknande plats i det religiösa arbetet, professor Kolmodin, att han stämplats såsom irrlärare. Men det har i båda fallen varit enskilda sammanslutningar eller sällskap, icke det nationella kyrkosamfundet. Lektor Waldenström blev väl för åtskilliga årtionden sedan åtalad för irrlära. Men är det någon bland präster och lekmän, som nu anser, att detta åtal var en klok handling? Ar det icke nu tvärtom så, att den punkt i kyrkoläran, det lokus, som det då gällde, har för länge sedan blivit uppgivet såsom enhetligt uppfattad i vår kyrka? Har icke herr Waldenström i den saken numera meningsfränder på Sveriges biskopsstolar? Det hade varit mycket bättre, om man hade givit herr Waldenström en biskopsstol i stället för ett åtal för kätteri eller schism. Det hade, det är min övertygelse, säkerligen varit mycket klokare både för nationen och för kyrkan.

Finns det verkligen någon mening i att nu söka blåsa liv

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

i den gamla mumie, som heter kätteriprocesser? För övrigt vem tro herrarna bli mest lidande på det? Det är alls icke säkert, att det blir prästerskapet. Det är tvärtom möjligt, att prästerskapet skall i stort sett reda sig rätt väl — jag säger det är mycket möjligt, därför att prästerna såsom uppfostrare och undervisare sedan länge äro vana att bruka förståndiga och lättfattliga ord, som icke stöta eller såra. Vidare tror jag, att professorerna vid universiteten nog skulle försvara sig ganska tappert. Det är icke alls omöjligt, att det till sist kan bliva biskoparna, som, när allt kommer omkring, i ett sådant fall skulle bliva svårast situerade, ty också de bliva naturligtvis då underkastade renlärighetsundersökningar. Och vem vet med säkerhet, om en biskop alltid vid närmare eftersyn skall erkännas som renlärig? Om vi t. ex. hade befogenhet att giva interpellanten predikokondition i Göteborgs stift under sommaren, hur skulle det då månne gå? Jag befarar att prostarna i det stiftet efter någon tid skulle sammanträda och förklara, att interpellanten var ingen rätt lärare! Jag skall icke anföra flera exempel; jag skall sluta med detta.

Jag skulle önska, att de juridiska garantierna lämnades å sido, när man talar om evangeliets bestånd. Jag tror icke, att man botar revorna i det kyrkliga livet med hot eller straff. Och där finnas revor; där finnas allvarliga saker att tänka på. Varför tömmas kyrkorna, varför stå kyrkorna tomma, varför kan man vid en högmässa finna kanske 5, 10 personer i kyrka efter kyrka inom mer än ett stift i vårt land? Varför ser det ut som om det även på vissa håll åtminstone skulle i den frikyrkliga verksamheten, i missionshusen, gå på liknande sätt? Varför kan man säga, att å ena sidan arbetarvärlden utvandrar ur icke allenast kyrkan, utan även ur den religiösa tankegång, som är nedärvd i vårt folk? Varför står å andra sidan den högre bildningen färdig att göra samma emigration?

Här äro allvarliga saker att tänka på. Men jag betvivlar högeligen att dessa revor i det kyrkliga lifvet botas med juridiska garantier eller med hot om straff. Man har annorstädes försökt att bevara kyrkans enhet i dogmatiskt hänseende med dylikt polisregemente — och det stora historiska exemplet härå är calvinismen. Vi veta hur det slutade: det slutade med att calvinismen blev sektskötet i världen och skilde sig i oräkneliga denominationer. Nu göras storartade försök i samma riktning av Piux X i den katolska världen, där man förbjuder varje teologisk lärare, forskare, kristendomslärare eller präst att uttala någon sats eller offentliggöra någon som helst mening, som icke förut blivit underställd den kyrkliga myndighetens prövning och erhållit dess godkännande. Ja, där man går så långt, att man förbjuder varje präst och varje blivande präst — prästernas utbildning vid universitet har den katolska kyrkan för länge

sedan av kulturskräck i regel uppgivit — att läsa någon bok, någon tidskrift, någon tidning, vare det den mest oskyldiga, vore den än så oskyldig som »veckoblad för Trosa med omnejd», såvida han icke först fått uttryckligt tillstånd därtill av den kyrkliga överheten.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Dessa vägar, mina herrar, äro alldeles ofarbara för oss luterske. Vi måste inom evangeliets vida gränser hava samvetsfrihet, hava tanke- och lärofrihet. Vi måste sätta vår tro icke till juridiska garantier utan i stället till den förvissningen, att historiens förlopp styrs av den Högste. Eljest göra vi med tiden — och det vore högst beklagligt — kyrkan till en sekt, så snäv och trång, att den blir alldeles oduglig till folkkyrka i vårt land.

Herr Bergqvist: Det är med anledning av herrar Hellbergs och Stadeners anföranden, jag vill säga ett par ord.

Jag vill icke ingå närmare på vad herr Hellberg yttrade — jag skall endast konstatera, att han sökte utgångspunkten för sin kritik i en åskådning, som icke vare sig av mig eller någon annan här förfäktats. När han trodde sig kunna stämpla varje försök att låta den evangelisk-luterska bekännelsen komma till sin rätt i vår kyrka såsom någonting som ej vore kristligt, måste jag däremot inlägga min bestämda gensaga. Det är en dom, som icke borde uttalas.

Vad herr Stadeners anförande angår, skall jag be att få uttrycka mitt djupt kända deltagande över den smärta, han erfarit på grund av min första fråga, men det synes mig verkligen, som om han efter mönstret av de medeltida flagellanterna gått och gisslat sin rygg i onödan med denna fråga, ty i själva verket innehåller den intet, som behövde smärta honom eller någon annan. Den utgör endast ett påpekande av faktum, och skall det ligga någon undermening i frågan är det väl den, att det är, kan jag säga, nästan hjärtlöst att ställa lärjungen under en straffbestämmelse, som icke träffar läraren. Detta har även med styrka framhållits av herr Thyrén. Jag ber vidare få framhålla, att vad herr Stadeners hela ståndpunkt angår, det ser ut, som om han skulle lägga all vikt på forskningen, men däremot fullkomligt negligera själva kyrkan. Han ådagalägger sålunda en långt driven hjärtnupenhet för professorerna, men bryr sig inte om prästerna. För min del har jag en något annan uppfattning. Jag vill tillmäta det rent kyrkliga intresset ett visst rum, och jag tror, att i det stora hela är kyrkans fostraregärning bland folket av större betydelse än en eller annan teologisk forskares mer eller mindre osäkra hypoteser.

Vad nu emellertid vetenskapen angår, så har också jag stor respekt för den, och jag vill visst icke beröva den dess rörelsefrihet, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att om det ock-

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

så skulle bli den likställighet i ansvar mellan lärare och lärjungar inom den teologiska fakulteten, som man här ifrågasatt, så komme detta alls icke att innebära någon förändring i avseende på den teologiska forskningens rörelsefrihet, utan den komme att äga precis samma utsträckning hädanefter som hittills. Visar också icke den moderna teologien, den historiskt-kritiska forskningen och allt som därmed står i samband därpå, att det funnits och finnes en stor och vidsträckt vetenskaplig rörelsefrihet inom den teologiska fakulteten?

Herr Stadener tror, att flera av den evangeliska kyrkans stormän såsom Martensen m. fl. skulle fallit för den första frågan i min interpellation. Jag förstod icke vad herr Stadener menade med detta. Det är många präster i vårt land, som erkänna sig hava fått något av det bästa de äga i sin teologiska uppfostran av biskop Martensen, från såväl hans dogmatik som hans etik, men trots det, att det alltid funnits en strafflag för präster i Sverige, har det väl aldrig någonsin kunnat komma i i fråga, att den skulle träda i tillämpning i fråga om de lärosatser, som hämtats ur de Martensenska böckerna. Att komma med sådana påståenden är att i fråga om interpellationens syfte ställa sig på en helt och hållet annan ståndpunkt än den, jag ställt mig på och en annan ståndpunkt än den, någon här under debatten intagit. Varför skola vi debattera dylika frågor? Låt detta vara detta, och måla icke upp en viss potentat på väggen blott för nöjet att få piska honom. Sådant sker visserligen ofta, men det är icke något att rekommendera, särskilt i en så viktig debatt som denna.

Herr Sehlin: Jag ber om endast ett par minuters uppmärksamhet för att inlägga en enkel personlig bekännelse, som jag vill formulera ungefär så, att det bästa för mitt eget liv och det värdefullaste för min verksamhet som präst och kristendomslärare har jag fått från de teologiska lärare, som på min tid stodo inom den friare riktningen. De hjälpte mig och många med mig att bygga oss en kristen livsåskådning, under det vi själva fingo syna materialet i vår byggnad, pröva de sanningar, som vi däri satte in såsom byggnadsstenar. De togo icke svaren färdiga från hyllan med etiketten på, utan hjälpte oss att göra riktiga frågeställningar och vägledde de oss sedan, då vi gingo att söka svar på våra frågor. Därför känner jag det som en plikt mot mig själv och min övertygelse, att reagera emot det ständiga talet om att de teologiska lärarne, som intaga en friare ståndpunkt, riva ned den kristna tron och underminera den kristna åskådningen. Jag tror, att för många riva de icke ned utan hjälpa till att bygga upp. Detta om min egen erfarenhet.

I själva sakfrågan vill jag endast citera några ord, som för någon tid sedan skrevos i den kyrkliga tidskriften: »Vår lösen»,

av den varmt religiöse rektor Manfred Björkqvist just i denna fråga. Hans ord lydde så: »Kyrkan är icke i behov av någon faktisk medveten eller omedveten oklarhet. Vill kyrkan hava sin teologiska undervisning förlagd till universiteten, så må hon ock stå risken. Och det vore otro att mena, att Guds vakande kyrka ej kan stå den risken. Det måste uppfattas som oklarhet eller oärlighet, när man, då det passar, är angelägen om att utan förbehåll räkna teologien bland vetenskaperna, men då det inte passar skynda att göra teologien till en undantagsvetenskap, som följer egna lagar. Antingen — eller, men ärlighet fullt ut! Eller om teologien till en del är vetenskap och till en del är t. ex. from spekulation — ärlighet i den mening, att vad som icke är vetenskap heller icke hör med under universitetens lag. Önskar man därför teologien förlagd till universitetet — och det gör den folkkyrklige i det längsta — så må man akta på Luthers ord, att den som blir medborgare i en stat, han må underkasta sig statens lag. Och vetenskapens lag kräver, huru man nu eljest må uttrycka den, forskningens fulla frihet. Ett vetenskapligt arbete kan ej få bedömas och dömas efter annan måttstock än vetenskapens egen. Frågan måste helt enkelt bli denna och ingen annan: förhåller det sig verkligen så som i det arbetet säges? Är det faktiskt så? — Står vetenskapsmannen med gott samvete inför den frågan, då står han också med gott samvete såsom vetenskapsman betraktad inför Gud. — — — Men om våra teologiska fakulteter bli avkristningsanstalter? Att ur närvarande situation tänka fram en sådan fara skulle ej kunna betecknas såsom annat än som otacksamhet. Hundraden av kristna studenter och f. d. studenter ha näst Gud i Kristus jämte sina hem våra teologiska fakulteter att tacka för att tron på syndernas förlåtelse för Jesu Kristi skull för dem blivit livets kraft. Detta skall en gång sägas, så att de fromma landet runt höra det mitt igenom de murar av förtal, som byggts upp kring våra universitet — — — Kristus skall fritt vinna fria tillbedjare. Varför skola vi hoppas mera av lagar och förordningar än av Andens makt?»

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Detta är ett yttrande från den ungkyrkliga rörelsens främsta målsman och dess organ, och så länge våra unga teologer, de som äro kyrkan mest hängivna, tala på det sättet, tror jag icke, att vi behöva vara alltför oroliga. Vi må åtminstone icke hjälpa till att göra oron större. Kanske är denna oro icke större än den, som normalt hör med till ett liv, statt i utveckling.

Herr Olsson, Oscar: Jag ber om ursäkt för att jag måste fästa uppmärksamheten på en rätt farlig principfråga, som herr Stadener berörde vid sidan av den debatt, det här gäller, då han ville utsträcka det åsiktstvång, som ovedersägligen är till finnandes enligt svensk lag för teologie professorer, även till andra vetenskapsidkare, till andra professorer vid uni-

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

versiteten. Han påstod, att ett anarkistiskt snille icke skulle kunna få en professur i statskunskap — antagligen därför att detta anarkistiska snille, hur lärd han än månde vara, icke skulle kunna tänkas tjäna statens ändamål. Jag skulle tro, att om den satsen kunde slås fast, vore vi därmed inne på en ytterst farlig väg. Det vore att driva principer i befordringsfrågor, som lätt kunde bli synnerligen farliga mörksens gärningar. Det är väl tämligen antagligt, att socialismen i högre grad än anarkismen skulle anses vara farlig för det nuvarande samhället, och därför skulle alla socialistiska vetenskapsidkare, åtminstone på det juridiska och nationalekonomiska området, vara alldeles utestängda från universiteten. Men åsikts- och meningsfriheten vid ett universitet bör naturligtvis vara fullkomligt oinskränkt. Om ett anarkistiskt snille, som bleve utsett till lärare i statskunskap, i sin undervisning dreve anarkistisk *propaganda* i stället för vetenskapligt arbete, så kunde herr Stadener ha rätt i, att denna person icke borde vara professor vid universitetet, men att utan vidare försöka fastslå, att en person på grund av samhällsvådliga åsikter icke skulle kunna få utöva ett vetenskapligt ämbete, tror jag är en så omöjlig princip, att man vid närmare eftertanke icke skall alltför mycket uppehålla sig därvid.

Så går jag till den fråga, som nu föreligger. Herr Thyrén ansåg, att det vore synnerligen farligt med en åskådning om religionen såsom dubbel, nämligen dels en esoterisk, för de invigda, dels en exoterisk, för de enfaldiga, och att ett hävdande av en sådan åsikt över huvud taget icke kunde tänkas. Jag är något förvånad över, att denna åsikt skall anses vara så otänkbar. Det största snille, som varit fäst vid Lunds universitet, professor Esaias Tegnér, sedan också biskop, ansåg redan på sin tid det såsom alldeles naturligt och obestridligt, att religionen är dels esoterisk, är *en* för de invigda, är *en* för dem, som kunna fatta religionens djupare sida, dels exoterisk, *en* för de enfaldiga, som behövde något rent yttre, »något fast» att hålla sig till. Och vid den sista stora religionsdebatten här i Riksdagen rörande professor Kjellbergs framställning om kristendomsundervisningen i folkskolorna, var det en biskop i våra dagar, som talade om, att man naturligtvis icke kunde giva barnen de religiösa sanningarna i samma form som, kunna vi säga, de mera invigda, de mera upplysta och de mera förståndiga. För övrigt, alla de präster, som jag har talat med i denna fråga, hava utan undantag, när jag frågat, hur det kunde komma sig, att de icke opponerade sig mot den materialistiska uppfattning som givetvis hos den stora massan bleve en följd av den kristna dogmatiska förkunnelsen, sagt, att man måste naturligtvis taga hänsyn till vad folket kan förstå, och därför måste man använda dessa uttryck. Skulle vi försöka, säga de, att få folket att förstå dessa uttryck på samma sätt, som vi förstå dem, äro vi rädda för, att så mycket av värde samtidigt skulle ramla för folket.

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

Jag kan icke finna annat än att detta är precis detsamma, som Tegnér sade: Det är en esoterisk sida av religionen och en exoterisk sida av religionen, det är en sida av religionen för de särskilt invigda och en sida för de enfaldiga. Jag ger emellertid herr Thyrén alldeles rätt i, att så borde det icke vara. Sådant är farligt just för religiositeten bland människorna. Herr Stadener var inne på samma ämne i fråga om den olika uppfattningen inom de religiösa samfunden av dogmerna. Forskarne måste i sin uppfattning av dessa vara 10, 20 till 30 år före den allmänna meningen! Forskarne hava en helt annan och antagligen betydligt högre och djupare uppfattning av de religiösa sanningarna än den stora massan! Här ha vi också de invigde och de enfaldige. Jag tror emellertid icke, att det är nyttigt för religionen, att så måste vara, och jag ber att få hänvisa till historien såsom bevis för denna min åskådning. Just detta, att religionen skall vara formulerad i dogmer och lagfäst, just detta har gjort, att världens store religiöse befriare och välgörare ha ansetts såsom upprorsmän och lagtrotsare, och så måste det alltid bli, så länge religionen skall vara formulerad i dogmer. Således, både Jesus och Luther och, för att gå till vårt eget land, Olaus Petri och Viktor Rydberg hava allesammans från sin tids synpunkt varit brottslingar och gudlösa hädare. Detta är resultatet av kravet på bekännelsetrohet. Så länge en civiliserad stat anser det vara sig värdigt att fordra denna bekännelsetrohet, så länge kan icke mänsklighetens religiösa känsla utvecklas på annat sätt än genom religiösa omstörtningar. Enda utvägen att komma ifrån en sådan historisk utveckling, enda utvägen att nå det mål, som biskop Bergqvist anser vara kyrkans verkliga uppgift, är att avskaffa bekännelsetvånget både för folket och för lärarne. Endast på det sättet kan mänskligheten komma att göra de religiösa erfarenheter, som böra bevaras åt mänskligheten, de med den religiösa känslan förenade religiösa värdena.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag tror, att diskussionen har kommit in på oriktig väg. Varken interpellanten eller någon annan har här förnekat, att de, som bekänna den evangeliska läran, kunna vara av olika uppfattningar i det avseendet, att somliga kunna hava en mera ortodox och andra en mera fri uppfattning. Det är icke detta frågan gäller, utan vad vi tvista om är rätta tolkningen av 28 § regeringsformen. Herr statsrådet yttrade, att det vore osannolikt, att uti § 28 regeringsformen skulle kunna inläggas någon preventiv garanti, och att endast den, som är i laga ordning överbevisad om förnekelse av den rena evangeliska läran och icke återkallat sin förnekelse, är inkompetent till de befattningar, för vilka det fordras, att man bekänner denna lära. Detta uttalande innebär, om jag fattade det rätt, att herr stadsrådet anser, att vid utnämning till en

Ang. behörighet till teologisk professur. (Forts.)

befattning, varmed följer undervisningsskyldighet i kristendom, icke bör tagas hänsyn till annat än att vederbörande i yttre mening tillhör den svenska kyrkoorganisationen och icke blivit dömd såsom förnekare, och att sålunda en ateist, en uppenbar förnekare, en motståndare till vår kristna bekännelse, då han i övrigt är kompetent, skall kunna utnämnas, såvida han icke inför domstol åtalas och där överbevisas om sin förnekelse, detta oaktat hans ställning såsom förnekare är uppenbar av skrifter, som han utgivit, eller av föredrag, som han offentligen hållit. Jag får säga, att på mig har detta uttalande gjort ett nedslående intryck. Jag begär visst icke, att någon inkvisition skall införas, men när förnekelsen eller avvikelsen är uppenbar och känd, så fordrar väl den enklaste konsekvens, att man icke utnämner en sådan person till lärare i kristendom vid våra universitet och läroverk. Det är ej heller regeringsformens mening, att så skulle kunna ske. Enligt min mening innehåller just 28 § regeringsformen en sådan preventiv garanti, varom herr statsrådet talade.

Jag vill nämna en annan sak. Vår dissenterlagstiftning är sådan, att en katolik eller annan främmande trosbekännare kan tillhöra den svenska kyrkans organisation, den svenska kyrkan. Skall då en sådan kunna utnämnas till lärare i kristendom vid våra skolor och universitet? Jag kan icke föreställa mig, att detta är överenstämmande med regeringsformen! Jag ber få uttala, att herr statsrådets förklaring här i kammaren kommer att uti mycket vida kretsar väcka bekymmer och oro.

Herr Stadener: Jag vill endast upplysa, att en katolik icke kan vara medlem av den svenska kyrkan. Vid ett föregående tillfälle har herr Ekman lämnat den upplysningen, att det finnes möjlighet för en katolik att vara medlem av den svenska statskyrkan, och för att detta icke må bli upprepat, har jag velat göra detta lilla inlägg.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 17 innevarande maj bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtanden nr 23 och 24, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 117—128, bevillningsutskottets betänkande nr 49 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 133—142.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,29 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

TRYCKERI-A.-B. SKANDIA, STOCKHOLM 1913.